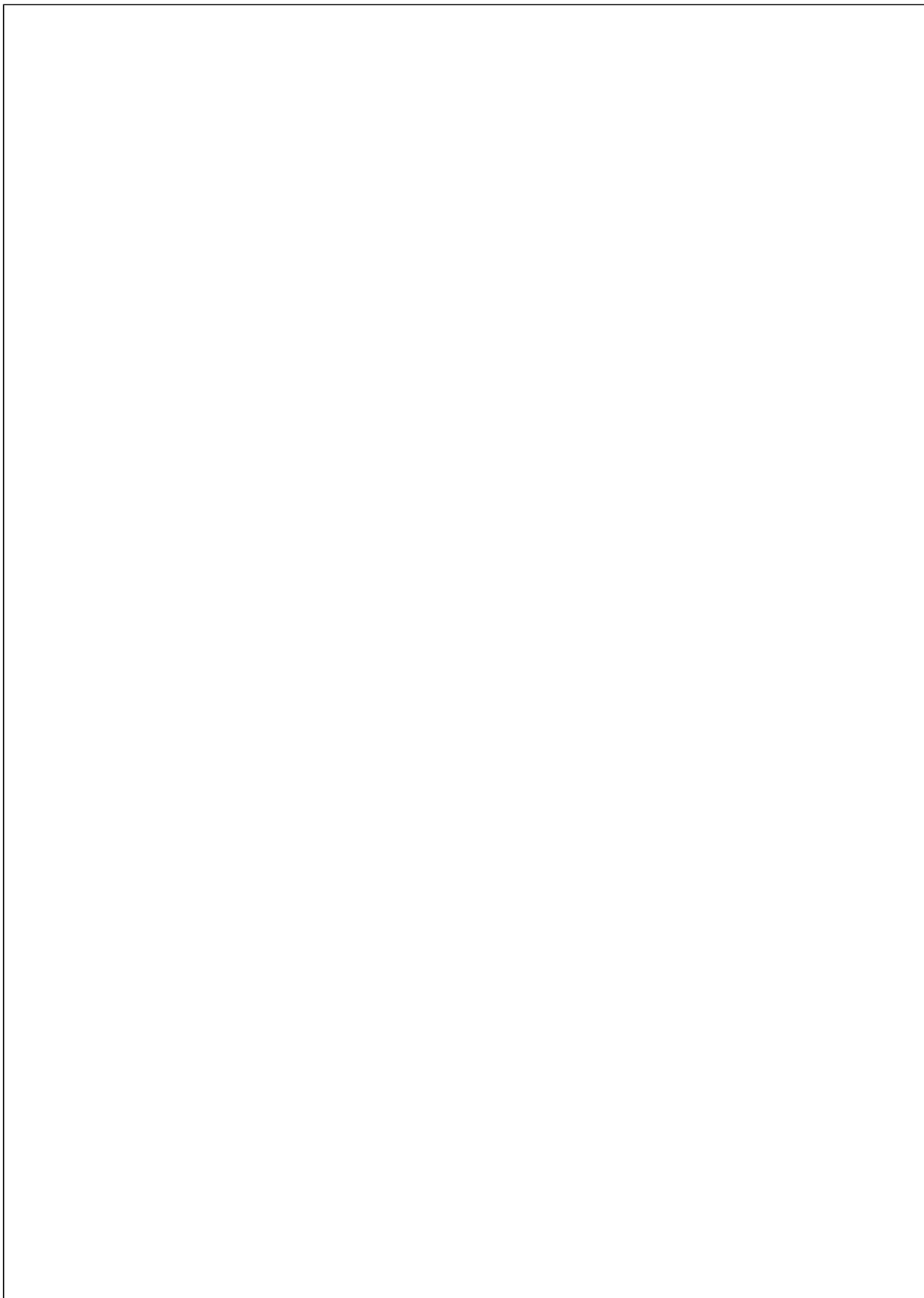

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/168913,Piotr-Kedziora-Babinski-Ekshumacje-zolnierzy-Armii-Ochotniczej-i-upamietnienie-j.html>
27.02.2026, 14:20

Piotr Kędziora-Babiński: Ekshumacje żołnierzy Armii Ochotniczej i upamiętnienie jej bohaterów

Pamięć o wojnie polsko-bolszewickiej jest silnie obecna w działaniach Instytutu Pamięci Narodowej - w tym Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa. Prowadzone są ekshumacje i pochówki żołnierzy, odnawiane ich groby oraz pomniki im poświęcone, powstają także nowe upamiętnienia.

12.08.2022

Wiele z tych działań dotyczy wojsk regularnych. Tutaj skupię się na dwóch aspektach związanych z Armią Ochotniczą: ekshumacjach z lat 2018-2020 oraz tablicach pamiątkowych ufundowanych na stulecie wojny 1920 r.

Ekshumacja w Mątwy

W Mątwy w województwie podlaskim stoi przydrożna kapliczka z 1909 r. Być może jest ona związana z pochówkami w tym miejscu, datowanymi na XVIII w., a dotyczącymi co najmniej dwóch osób cywilnych. Utworzono tam cmentarz dla rosyjskich żołnierzy poległych w 1915 r. Pochowano na nim także żołnierzy Wojska Polskiego, którzy zginęli w 1920 i 1939 r.

W tej okolicy, tj. na terenie dzisiejszej gminy Nowogród, 205. Ochotniczy Pułk Piechoty im. Jana Kilińskiego z Warszawy walczył 1 i 2 sierpnia 1920 r. z oddziałami 10. i 15. Dywizji bolszewickiej kawalerii.

W wyniku prac ekshumacyjnych prowadzonych w latach 2018-2019 odkryto szczątki sześciu żołnierzy Wojska Polskiego w układzie anatomicznym (szczątki dalszych trzech zostały zniszczone przy budowie drogi). Spod drogi zostały zebrane amerykańskie guziki wojskowe. Żołnierze odkryci w zbiorowej mogile mieli różnorodne umundurowanie, znaleziono m.in. amerykańskie guziki z I wojny światowej i polskie guziki wojskowe wz. 1919. Odkryto też wojskowe guziki bieliźniane, amunicję od karabinów Mosin (bicie 1919), sprzączki, haki mundurów, fragmenty dystynkcji, mundurów i różnorodnych pasków. Z rzeczy osobistych przy żołnierzach wydobyto szczoteczkę do zębów oraz szpilę patriotyczną wykonaną z przerobionej monety o nominale pół kopiejki z wizerunkiem cara Mikołaja II. Trzech żołnierzy było w wieku 20-25 lat, dwóch - 30-35 lat i jeden - 35-40 lat. Jeden stracił lewą nogę, inny miał zniszczone zębra, prawdopodobnie w wyniku postrzału w klatkę piersiową, wskutek którego zginął.

Żołnierze zostali pochowani 14 sierpnia 2019 r. na cmentarzu parafialnym w Łomży w mogile zbiorowej ze swoimi towarzyszami.

Ekshumacja w Szabdzie

Bitwa pod Brodnicą z 18 sierpnia 1920 r. jest jedną z najbardziej zapomnianych batalii wojny polsko-bolszewickiej. Walczyły w niej jednostki ochotnicze. Jednym z jej epizodów były walki pod Szabdą. O tę miejscowość toczyła boje 8. kompania II batalionu 362. pułku piechoty z Bydgoszczy pod dowództwem ppor. Chmielnika i chor. Koziołka.

W lipcu 2020 r. na zlecenie Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa przeprowadzono ekshumację mogiły w lesie na terenie walk. Znaleziono tam szczątki dziewięciu żołnierzy. Leżeli oni w dolnej warstwie pochówków z głowami skierowanymi na północny wschód. Pięciu z nich służyło w Armii Czerwonej, czterej byli żołnierzami Wojska Polskiego.

W chwili śmierci Polacy byli w wieku 22-30 lat. Zachowały się przy nich guziki mundurowe wz. 1917 i 1919, guziki bieliźniane, klamra od pasa, ołówek, carskie monety, szkło z okularów, monokl, pocisk od Mosina oraz zielony kubek emaliowany z napisem „Wulkan Warszawa”.

Antropologowi, na podstawie kości czaszki, udało się odtworzyć twarze kilku z tych żołnierzy, po czym przystąpiono do poszukiwania ich rodzin.

► [Czytaj całość na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Artykuł